

Ольга БРАТАНИЧ

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри іноземних мов

Криворізького національного університету (Кривий Ріг)

bratanych.o@gmail.com

ЗАСТОСУВАННЯ ІНСТРУМЕНТІВ ОБРОБКИ МОВИ НА БАЗІ ШІ ТА CHATGPT У НАВЧАННІ ТА ВИКЛАДАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ (EFL) ТА АНГЛІЙСЬКОЇ ДЛЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЦІЛЕЙ (ESP) У ВНЗ

Інтеграція технологій штучного інтелекту в навчальні курси університетів викликає значний інтерес серед викладачів та дослідників освіти. У рамках коротких тез науково-методичної доповіді, ми обмежимося оглядом статей зарубіжних та вітчизняних дослідників останніх років, присвячених застосування штучного інтелекту у вищих навчальних закладах, з особливим наголосом на його інтеграції у викладання іноземних мов.

Крамар Н. та ін. [1] вивчали ставлення аспірантів до інструментів штучного інтелекту, таких як Google Translate, DeepL Translate, Grammarly та ChatGPT, у контексті курсів англійської мови для академічних цілей. Ніколаєва С. та ін. [2] високо оцінили ефективність ChatGPT як інструменту для розвитку компетенції мовленнєвої взаємодії студентів у контексті ділових симуляційних ігор. Баррот Дж. С. (Barrot J. S.) [3] наголошує на важливості інтеграції технологій у навчання письма англійської мови за професійним спрямуванням за допомогою Grammarly. Мар'єнко М. та Коваленко В. [4] зробили акцент на необхідності методично виваженого використання засобів штучного інтелекту та хмарних сервісів відкритої науки; провели аналіз наявних підходів до використання штучного інтелекту в освіті, оцінку рівня їх ефективності та результативності. Шишкіна М. та Носенко Ю. [5] надали рекомендації щодо напрямів використання сучасних перспективних технологій, у т. ч. з елементами штучного інтелекту, для професійного розвитку викладачів. Курбан К. Ф. і Шахін М. [6] присвятили своє дослідження вивченню впливу ChatGPT на вищу освіту, трансформаційного потенціалу ChatGPT та етичних проблем у вищій освіті. Мундт К. та Гроувс М. [7] провели дослідження щодо використання онлайн-перекладачів, переважно Google Translate, у контексті навчання письмового мовлення. Вони дійшли консенсусу, що онлайн-перекладачі можуть слугувати потужним педагогічним інструментом, якщо їх використовувати розумно і під

керівництвом викладача. Як бачимо, вчені досліджують різні аспекти застосування технологій штучного інтелекту в освіті, навчанні та викладанні іноземних мов, ставлення до них студентів та викладачів, етичні проблеми пов'язані з їх використанням тощо.

Енциклопедія електронної наукової спільноти [9] дає таке визначення ШІ в освіті: «Штучний інтелект в освіті (AIED) має 3 значення: перше – це «освіта для розуміння ШІ», яка спрямована на розвиток здатності розуміти та працювати зі штучним інтелектом. Друге – «освіта з використанням ШІ», яка застосовує ШІ для ефективного викладання та навчання з кожного предмета. Третє – «підготовка експертів зі штучного інтелекту», яка готує експертів, що розробляють ШІ, та викладачів, які його навчають».

Технології штучного інтелекту можуть зробити революцію у навчанні та викладанні іноземних мов, надаючи адаптивні, інтерактивні та ефективні інструменти як для викладачів, так і для студентів. Сучасні інструменти штучного інтелекту для перекладу, генерації текстів та вдосконалення письма особливо актуальні для навчання та викладання як EFL так і ESP.

Інструменти обробки мови зі штучним інтелектом забезпечують якісну, доступну та швидку допомогу для перекладу, редагування, розвитку навичок говоріння, аудіювання, читання та письма. Почнемо з найбільш використовуваного сервісу – Google Translate. Він входить до загального пакету послуг Google. Це онлайн-перекладач з/на 130 мов світу, включаючи українську. Він надає можливість перекладати окремі слова, фрази, речення та великі тексти. Окрім перекладу з/на іноземну мову, інструменти Google Translate можна використовувати для навчання читання та аудіювання шляхом прослуховування озвучених перекладачем текстів, фраз, окремих слів; для відпрацювання вимови з отриманням зворотного зв'язку; для друкування з голосу; для створення скриптів аудіо текстів. Недоліками Google Translate є: дещо неприродна мова перекладу, нерозуміння деяких ідіоматичних фраз, відсутність автоматичного перефразування чи заміни слів. Проте, Google Translate може «навчатися», використовуючи користувацьке введення, пропонуване спільнотою, для покращення розуміння культурних особливостей мов, сленгу і неформальних виразів. І найголовніше – Google Translate може бути засобом міжмовного спілкування у реальному часі, але, виявляється, цього треба навчати студентів.

Інший широко використовуваний у практиці навчання та викладання EFL та ESP інструмент обробки мови – це DeepL Translate. Безкоштовний варіант цього перекладача має обмежені

функції і може використовуватися, в основному, як перекладач, але якість його перекладів, як показує практика і чисельні дослідження, значно вища порівняно з Google Translate. Переклад цього перекладача робиться більш природною мовою, він набагато краще перекладає двозначну/ідіоматичну мову, ніж Google Translate. Важливо також те, що він пропонує глосарій, альтернативні варіанти перекладу слів, тобто користувач може коригувати машинний переклад прямо у вікні перекладу цільовою мовою.

DeepL Write – це перше розширення DeepL Translate, флагманський продукт DeepL на базі ШІ. Він призначений для редагування текстів лише з декількох європейських мов: виправлення граматичних, орфографічних та пунктуаційних помилок, а також надає пропозиції щодо альтернативних слів та фраз. Він може скоротити текст на прохання користувача, написати його у діловому, простому, академічному та розмовному стилі, задати тон тексту, додати свою інформацію (іноді не зовсім доречно). Він також може озвучити текст, але поки що тільки англійською мовою. Це незамінний помічник для викладачів EFL та ESP та студентів для навчання письма, редагування есе, промов, анотацій до наукових статей, самих статей англійською мовою тощо. Проте, жоден перекладач та редактор текстів на базі ШІ не може забезпечити 100 % якості текстів цільовою мовою і потребує додаткової корекції з боку фахівця-людини.

Поява Chat GPT ознаменувала значну інновацію у сфері вищої освіти, і він швидко поширює свій вплив на різні сектори, включаючи викладання, навчання, дослідження, адміністрування та залучення суспільства [8]. Це новий інструмент, який може стати персональним помічником, консультантом, порадником кожного студента та викладача ESP та EFL, якщо його використовувати з розумом. Ми експериментальним шляхом встановили, що він може: згенерувати англійський текст заданої користувачем тематики та обсягу (наприклад, 200 слів), вибрати з нього задану кількість тематичних слів/фраз, перекласти їх (у контексті) українською мовою, скласти задану кількість запитань до тексту, створити з цими словами тест з множинним вибором, озвучити текст. Ці «уміння» ChatGPT можна використати для підготовки модульних контрольних робіт, екзаменаційних білетів, експрес тестів з граматики, створення «методичних вказівок до самостійної роботи студентів» тощо. ChatGPT може компенсувати «недостатню компетентність викладача ESP» у професійній галузі, мову якої він викладає, створюючи професійно орієнтовані ситуативні чи проблемні завдання та рольові ігри, що потребують використання професійного сленгу.

Також він може редагувати, перекладати, перефразовувати тексти з врахуванням нюансів фахової лексики, скорочувати тексти без втрати ключової інформації й оформлювати списки використаних джерел відповідно до заданого стандарту APA, MLA, Chicago, ДСТУ тощо.

Вищезазначене підкреслює потенціал ІІІ щодо внесення суттєвих позитивних змін у традиційні методи навчання та викладання іноземних мов у ВНЗ. Його потенціал виходить за рамки додаткових переваг для студентів та викладачів і спрямований на фундаментальне переосмислення підходів до навчання та викладання ESP та EFL.

Література:

1. Kramar, N. et al. Ukrainian PhD students' attitudes toward AI language processing tools. *Advanced Education*, 2024, 24. P. 41–57. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.305061>
2. Nikolaeva, S., Chernysh, V., Boiko, H., & Galynska, O. Business simulation games in developing pre-service restaurant managers' speech interaction competence using GPTChat. *Advanced Education*, 2023, 10(22). P. 27–37. DOI: <https://doi.org/10.20535/2410-8286.276166>
3. Barrot, J. S. Integrating technology into ESL/EFL writing through Grammarly. *RELC Journal*, 2022, 53(3). P. 764–768. DOI: <https://doi.org/10.1177/0033688220966632>
4. Мар'єнко М., Коваленко В. Штучний інтелект та відкрита наука в освіті. *Фізико-математична освіта*. 2023. Вип. 38(1). С. 48–53. DOI: <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2023-038-1-007>
5. Шишкіна М., Носенко Ю. Перспективні технології з елементами штучного інтелекту для професійного розвитку педагогічних кадрів. *Фізико-математична освіта*. 2023. Вип. 38(1). С. 66–71. DOI: <https://doi.org/10.31110/2413-1571-2023-038-1-010>
6. Kurban, C. F., Şahin, M. Ethical Implications. *The Impact of ChatGPT on Higher Education*. Leeds: Emerald Publishing Limited. 2024. P. 133–145. DOI: <https://doi.org/10.1108/978-1-83797-647-820241007>
7. Mundt, K., Groves, M. A double-edged sword: the merits and the policy implications of Google Translate in higher education. *European Journal of Higher Education*, 2016, 6(4). P. 387–401. DOI: <https://doi.org/10.1080/21568235.2016.1172248>
8. Sabzalieva, E., Valentini, A. ChatGPT and artificial intelligence in higher education: quick start guide. UNESCO International Institute for Higher Education in Latin America and the Caribbean, 2023, 14 p. Document code: ED/HE/IESALC/IP/2023/12. Available online: URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000385146> (accessed on 02 January 2025).
9. Kim, N. Artificial Intelligence in Education (AIED). E-Scholarly Community Encyclopedia. Available online: <https://encyclopedia.pub/entry/12478> (accessed on 03 January 2025).
10. Of higher education, and it is rapidly extending its influence across multiple sectors, including teaching, learning, research, administration, and community engagement (UNESCO IESALC, 2023).